

Темељна поставка неолибералне доктрине је да држава није решење, него проблем.

Њен задатак је само да креира амбијент који омогућава приватном сектору да оствари своје креативне потенцијале, привредни раст ће наступити захваљујући аутоматским тржишним силама. Овакве мантре у Србији понављају водећи неолиберали, нарочито Александар Вучић, уз хорску подршку скоро свих политичких партија, како владајућих тако и опозиционих, проеврпских и национално-патриотских. Друштвена теорија, посебно економска наука, у Србији споро напушта неолибералне идеолошке догме које су постала доминантне после пропасти социјализма, упркос поразним резултатима неолибералне транзиције.

У свету ствари стоје друкчије, све су утицајније школе мишљења које доводе у питање неолиберално конципиране економске политике. Неокласични дисиденти, попут Кругмана, Стиглица, Родрика и посткејнзијанци, у својим радовима у потпуности су побили основне неолибералне догме и политику мера штедње које су на њима засноване. Велика светска финансијска криза која је почела 2007. последица је структурних слабости савремене капиталистичке привреде, она није наступила случајно.

Марксисти су још осамдесетих указивали да су финансије најрањивији сектор у савременим капиталистичким економијама, и да су кризни потенцијали концентрисани баш у том сектору.

Последњих година у свету су веома утицајни радови посткеизијански оријентисане економисткиње Маријане Мацукато. (Mariana Mazzucato) професорке економије у Лондону. Њена књига Предузимљива држава из 2013 (The Entrepreneurial State – Debunking Public vs. Private Sector Myths) постала је светски бестселер. Прошле године објављена је књига Поновно промишљање капитализма, зборник радова чији су уредници Маријана Мацукато и Мајкл Џекобс. (Rethinking Capitalism: Economics and Policy for Sustainable and Inclusive Growth). Радове у овом зборнику објавили су данас веома познати економисти као што су Стефани Келтон, Рандал Пеј, Виљем Лазоник, Џозеф Стиглиц и др.

Маријана Мацукато највише се бави начином на који у економији долази до иновација, њена пажња концентрисана је нарочито на улогу државе у овом, економски најважнијем процесу. У тексту који следи дајем сажетак њених основних идеја.

Јозеф Шумпетер је први разумео значај иновација. Његов главни увид је да у неокласичном конкурентском еквилибријуму са комплексним тржиштима и савршеним информацијама нема простора за иновације и економски развој. Иновације значе нарушавање равнотеже и структурну промену у процесу креативне деструкције.

Према неолибералима, држава треба само да подстиче економски динамизам приватних

предузетника. Јавни сектор је само неефикасна верзија приватног сектора.

Насупрот владајућој економској ортодоксији, Маријана Мацукато тврди да је држава кључни партнер приватног сектора, она преузима ризик у областима у којима приватни сектор за то није спреман. Држава је кључни актер у економском систему, она има активну улогу у стварању и обликовању тржишта, она динамизује економију, креира визију, мисију и план и указује где су технолошке и тржишне могућности. Држава је предузетнички агент која делује тамо где су ризик и неизвесност највећи, финансира научна истраживања и развој технологија које касније преузимају приватне фирме које, потом, остварују огромне профите а држава им даје и велике пореске олакшице.

У економији, држава има проактивну улогу која се не састоји само у управљању тражњом, она мора да прихвата ризике и да ствара добро умрежени систем актера који усмерава најбољи део приватног сектора ка постизању националне добробити у дугорочном временском хоризонту.

Држава треба да инвестира у оним областима у којима је приватни сектор незаинтересован, чак и када поседује ресурсе. Проблем је у томе што у савременим привредама постоји социјализација ризика уз приватизацију добити. Држава треба да организује стратешка истраживања. Проблем није у висини јавне потрошње него у томе у шта држава инвестира. Држава треба да води процес раста, а не само да подстиче и стабилизује, она треба да обликује тржиште како би се креирале иновације, она треба да инвестира у радикално новим областима.

Будући да највећи део економског раста потиче од иновација, неопходно је постојање мреже институција у приватном и јавном сектору које иницирају, развијају, модификују и шире нове технологије. Држава треба да има водећу улогу у процесу индустријализације и усмеравању привреде ка економским секторима са највећом перспективом.

Последњих деценија ширење знања у економији ограничено је законима о патентним правима који омогућавају да резултати јавно финансираних истраживања буду патентирани и тако постану приватно власништво, уместо да остану у јавном домену.

Зашто је мобилни телефон паметан а не глуп, пита се Мацукато. Све компоненте које га чине (интернет, тач скрин, ци пи ес, вај фај) развијене су захваљујући истраживањима која је финансирала држава. Компанија Епл концентрисала је своју креативност не у развој нових технологија, него у интегрисање компоненти у иновативну архитектуру. Њихови производи заснивају се на технологијама које су развијене другде, обично уз подршку из државног буџета. Организацијски успех Епла састоји се у интеграцији комплексних технологија у атрактиван производ.

Државна интервенција у економији апсорбује неизвесност. Приватне компаније обично инвестирају само када постоје јасни тржишни сигнали о будућој добити. Оне не могу доносити дугорочне инвестиционе одлуке уколико је државна политика краткорочно оријентисана. Краткорочност није карактеристика капитализма и тржишта по себи, него резултат специфичног вида корпоративних управљачких и власничких структура.

Активна држава води инвестиције тако да земља буде прва у иновацијама и да у будућности повећава добит. Држава подстиче развој технологија за које је прерано да их прихвати приватни сектор, она треба да се фокусира на трансформациона истраживања за које приватни сектор није заинтересован или не може да их подржи због високих ризика, иако оваква истраживања могу донети драматичне предности за нацију.

Активна држава пружа могућност научницима да раде на пројектима за које није унапред сигурно да ће имати комерцијалну вредност. Влада није толико осетљива на трошкове као приватни сектор, и због тога може да делује као лидер у производњи иновација. У САД 75% радикално нових лекова откривено је у лабораторијама Националног института за здравље. Капитал се не креће само према земљама у којима постоји јефтина радна снага, него и према онима који улажу у технолошки развој. Од 1978. до 2004. Национални институт за здравље САД уложио је у истраживања 365 милијарди долара. Због тога су фармацеутске компаније из других држава премештале своја седишта у САД.

Пише: Мирослав Самарџић
петак, 13 октобар 2017 12:22

